

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Tunø

Havnen på Tunø er vidt berygtet for sine ilanddrevne tangmasser, som ligger i og omkring den og rådner, og luften er i den grad fyldt med svovlbrinte, at alle hvidmalede skibe, som opholder sig herinde blot i otteogfyrre timer, bliver camouflerede med en yndig, sortgtå farve, især hvis de er søgt herind på varme dage.

Vinden som vi fik i næsen derinde fra, sagde os i god tid, at havnen ikke var bedre end dens rygte. Men det er søndag og anden pinsedag, og ikke mindre end seks lystfartøjer ligger fortøjede derinde ved molen. De lystrejsende, som uden gasmasker bevæger sig på dækket af bådene, er alle sammen fra Århus, hvad jeg straks hører på dialekten. De æder e'et i slutningen af alle ord. "Mine øjne" hedder på århusiansk sprog "min'øjn". Og de tilhører den ikke ukendte type af forretningsfolk, der altid ser ud, som om de lige har spist frokost. I øjeblikket er de tillige sejlsportsmænd: Shagpiber i munden, hænderne i lommerne, erfarne blikke op i riggen og derfra hen i vindøjet, stærkt pressede bukser og sejldugssko. Da de henimod aften startede, kom de bestandig uklar af hinandens rig, og mens de løb frem og tilbage på broen for at få fartøjerne skubbet klar af den, gav de hinanden snese af gode råd gennem venstre mundvig – shagpiben sad i højre.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Da vi havde fortøjet op ad denne armada, var det os ikke muligt at lokke vores skipper med op på land. Ved hjælp af en kop te og en pibe indrettede han sig et serveringsteater på ruffet efter at have forsynet den side af "Rylen", der vendte imod de agerende, med alle de friholter, vi rådede over.

Han fik en fin aften ud af det.

Foruden disse fartøjer fandt vi øens samlede fiskerflåde fortøjet ved en af molerne. Den består af to halvdæksbåde, bemalede med en grågrøn oliefarve for at undgå "camouflagen" – og den ligger her efter indbyggernes udsagn bestandig! Til trods for, at øen er omgivet af fiskerigt hav, er her bogstavelig talt kun agrarer på den. Jorden er god nok, i al fald på øst- og sydsiden; og da her kun er 225 indbyggere på 629 tdr. Land, er det forståeligt, at man smedet sine ankre om til plovjern og gi'er pokker i det svigefulde hav. Tidligere begyndte indbyggerne her som på de fleste andre af vore småøer deres livsbane som sømænd og fiskere, indtil de nåede den alder, hvor der gik bønder i dem og sønen følgelig "kastede dem op"! Nu undgår de denne proces ved at komme til verden som landmænd.

Øen er kun ca. 7 km fra Nordsamsø's vestkyst. Ligesom næsten alle vore småøer har den sin største udstrækning fra vest til øst. Fra "Sønderklint" til nordkysten er den kun 2½ km, men fra "Stenkalven" i vest til "Revet" i øst er den omtrent 6½ km, og den fortsætter endda begge de sidstnævnte steder et godt stykke ud med undersøiske rev, der ender i to stenrøn, mod vest i Vesterrøn eller Tunø Knob, der ligger 4 km uden for Stenkalven, og mod øst i Østerøn eller Tunø Røn, en god kilometer fra "Revet"s spids. Dens terræn har rolige former, men fladerne løfter sig et par steder til mindre højder, således ved Sønderklint til 24 m, ved Nørreklint til 18 m, og Tunø by, som ligger ca. 400 m fra østenden, har sin "Fyrbakke" på 18 meters højde.

På et højdedrag, som går fra Sønderklint ud mod nordsiden, ligger det højeste punkt, en bakke på 26 meters højde.

Både på vest- og østenden findes strandoverdrev, dannet af gamle strandvolde, som er bevoksede med lave græsser. Fra nordsidens midte skærer en flad dalsækning sig dybt ind i landet, dens jævne bund ligger ca. 2 m over havfladen, dens forbindelse med nordstranden er en lyngklædt hedestrækning. Her findes

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

naturligvis ingen vandløb på øen, og dens største vandsamlinger var et par gadekær, af hvilke det ene, som lå syd for hovedvejen gennem byen, dog nu er utørret, mens det sidste ligger lige vest for byen og er ganske anseligt. Øen har som alle dens jævnunge været skovklædt i gammel tid, endnu finder man i stranden nord for "Dyndmosen" ældgamle egestammer. Eventyret beretter, at "en slem mand" engang afbrændte alle øens skove for at kunne fange en prinsesse, som havde gemt sig for ham her! Folketroen har altid været rede for at lægge et plaster på, hvor hærværk har gjort ulukker.

På ølisten i Valdemar II's Jordebog kaldes øen Thund, og her nævnes et "Hus" (jagthus) for de kongelige herskaber. Derimod omtales mærkeligt nok ikke, hvilket vildt øen har rummet. Pontoppidans Danske Atlas siger, at "Øen er ikke stor, men dog et Kirkesogn, som alene bestaar af Byen Tunø og Præstegaarden. Paa en Herredag, som 1216 holdtes paa Samsø, overlod Kong Valdemar II ved et Mageskifte imod andet Gods denne Øe til Domkirken i Aarhus, hvilken ogsaa af den stærke Egeskov, der forud fandtes paa Landet, men nu er ødelagt, skal have haft god Fordeel". – Det ser ud til, at "den slemme mand" har været domkapitlet i Århus, og at eventyrets prinsesse er en skøn, poetisk omskrivning for den fede "Fordeel".

Det var, så vidt det kan ses, især domkirkens byggefond, som havde glæde af sin forbindelse med øen, og det påstås, at det fortrinlige egetræsinventar i kirken skriver sig fra de tunøske skove. Kongen vedblev imidlertid bestandig at have jagtretten på øen, efter at denne var overdraget til kirken. Saxo fortæller, hvor man ender beretningen om Magnus' forræderi, at kong Valdemar fra Århus by drog på jagt over til en nærliggende ø, som var rig på vildt, og dette må sandsynligvis have været Tunø.

Lige siden øen kom under Århus bispestol, har den årlig til denne svaret en odelsskat. Som bestod af "100 tørre flyndere". I de senere år blev denne dog omsat i en pengesum; man kan også blive ked af flyndere, når man har haft dem på bordet fra 1216.

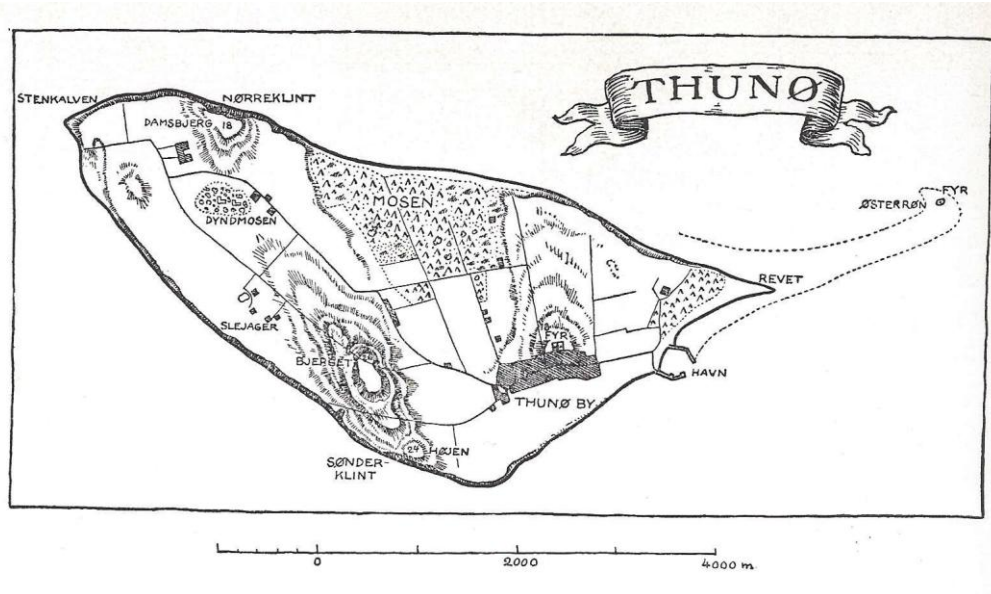
Det nævnte mageskifte står naturligvis i forbindelse med det tidligere omtalte dokument, som kongen udstedte "in curia nostra Samsøe."

I sin beskrivelse af øen Samsø (1758) siger Thurah følgende om Tunø: "Landet hat imod 200 Indbyggere af begge Kiøn, men omtrent for 100 Aar siden vare ikke over 100 Indbyggere her på Landet; nu er Landet saa peupleret (!) at hvo i Begyndelsen ikkun var én, ere kommen tre, ja seks Beboere." (Se fil Thurah Samsø) – Den rivende vækst er dog ikke fortsat til vore dage; thi i de sidste 164 år er kun kommet 25 indbyggere til!

Thura siger, at landet ofte har været udplyndret af fjenden, "– og sees der kiendelig Fiendens Hug og Stik paa et Skab i Kirken, hvor dens Ornamenten forvaredes udi. "Hvornår dette er sket, meldes der intet om; men det er troligt, at det er Carl Gustavs tropper, der har hjemsøgt øen.

Tunø hører under Århus amt, Og dens kirke tilhører endnu Århus domkirke. Men i øvrigt er øen for længst blevet selveje. Dens lille havn, som er af nyere dato, anløbes to gange ugentlig af Århus – bugtens smådampere. Med Kalundborg – Århusdamperen har den daglig forbindelse med en lille sejlbaad når elementerne tillader det.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Et mere stille sted end Tunø by har jeg aldrig set. På dens skønne og hyggelige veje mellem de gamle huse, hvor lind og elm gror sammen med poppel og pil, og hvor store ege – måske levninger fra fordums skove – kaster skygge over hæk og bede i de fine haver, møder man næsten aldrig et menneske

Stiller man sig op og arbejder på vejen, vil de få forbipasserende sjældent forstyrre en med et stilfærdigt svar på et "goddag"! De ligesom lusker forbi den fremmede.

Hvor jeg har gået og længtes efter et smil på et menneskeansigt i denne lille smilende by!

Slår denne klamme luft ud fra dem, fordi missionen har lagt sin hånd på beboernes nakke? Og har de set, at vi har købt seks bajere hos den af himlen udstødte høker, der bor ude i yderste mørke i byens udkant, fjernt

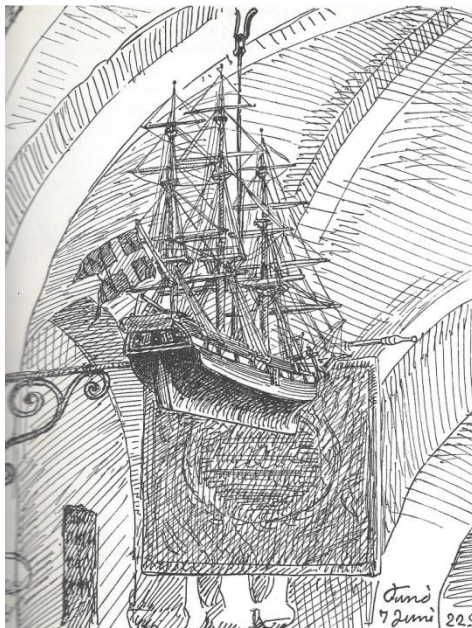
Achton Friis, Forårsrejsen 1922

fra sin store konkurrent i byens midtpunkt, der med frelst samvittighed kun udpumper guddommeligt hvidtøl?

TUNØ. Hus med blomstrende syrener i Tunø by. (144)

Men alligevel – hvor ser disse folk fortrinlige ud! Det er en anden type, end vi hidtil har set, den finder på øen sit bedste udtryk i den gamle Jacob Hatting. Han er en raceren østjyde, en af den slags skikkelser, man i Bjerre herred kunne møde mellem ”de stærke jyder”, den religiøse sekt, som talte adskillige gode slægter inden for sine rækker, men nu er forsvundet, i modsætning til sin parallel, grundtvigianerne. Der er noget patriark – agtigt over den gamle Hatting, og adskillige af de andre af samme ”slaw”. Det er brede og noget tunge folk med renlinjede raceansigter, uhyre forskellig fra de små lette øboer omkring Fyn.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Jeg besørger den gamle og hans kone i deres lille hus ved vejen. Mens jeg tegner gamlingen, fortæller han mig lidt om øen i ældre tid. Han er jo født og opvokset her i en tid, hvor alle endnu blev sømænd og gik på langfart, før de kom på land og blev jordbrugere, og da hver mand kunne sejle sin jolle. Engang var her tyfusepidemi på øen, og han var med til i løbet af februar måned at hente læge 37 gange fra Samsø i åben båd! Og man sejlede helt til sønderlandet for at spare de dyre befordringspenge over land derovre.

Mens vi holdt en lille pause, bænkedes de gamle mig ved et bord, hvor de trakteredes med kaffe og "blødbrod", på hvilket der var strøet et tykt lag puddersukker. Den gamle sømand lever på kant med missionen, han kan ikke "falde til", siger han, men er stadig på "den gale side af merlespiret". Bruddet kom under en af de tidligere præster, som var ham alt for fanatisk.

"Og så disse prædikanter, som farer rundt og prædiker i forsamlings husene" siger den gamle, "de er jo ikke spor bedre bevendt som talere end en hvilken som helst af os andre. De ved aldrig mere, somme tider knap så meget som vi. De taler nedsættende om alle de ting, der er "af denne verden" – ok! Og så har de altid no' en mawer så store, så di ent ka' slæb' dem!

Mens jeg sad og tegnede, stak konen gang på gang hovedet ind ad døren fra køkkenet, mens hendes ansigt for hver gang fik et mere uroligt, ja til sidst ganske forskræmt udtryk, efter som tiden skred. Omsider busede det ud af hende:

"Det blywwer wal fåle dyr' så læng' som det varer!"

Og da jeg endelig var færdig med tegningen og lagde den frem på bordet til beskuelse, udbrød hun:

"Nå, hvor meget skal vi så af med for den?"

Jeg gjorde hende forståeligt, at tegningen ikke var til salg, og at jeg ikke skulle have penge, men tværtimod havde for vane at holde folk skadesløse for tidsspilde og umag. Synlig lettet udbrød hun:

"Ja – for ål' di andre fotttegrafister, der kommer her, de' vil åltier ha peng' for dier billeder, og jen ka' sletent slippe for å kyef dem!"

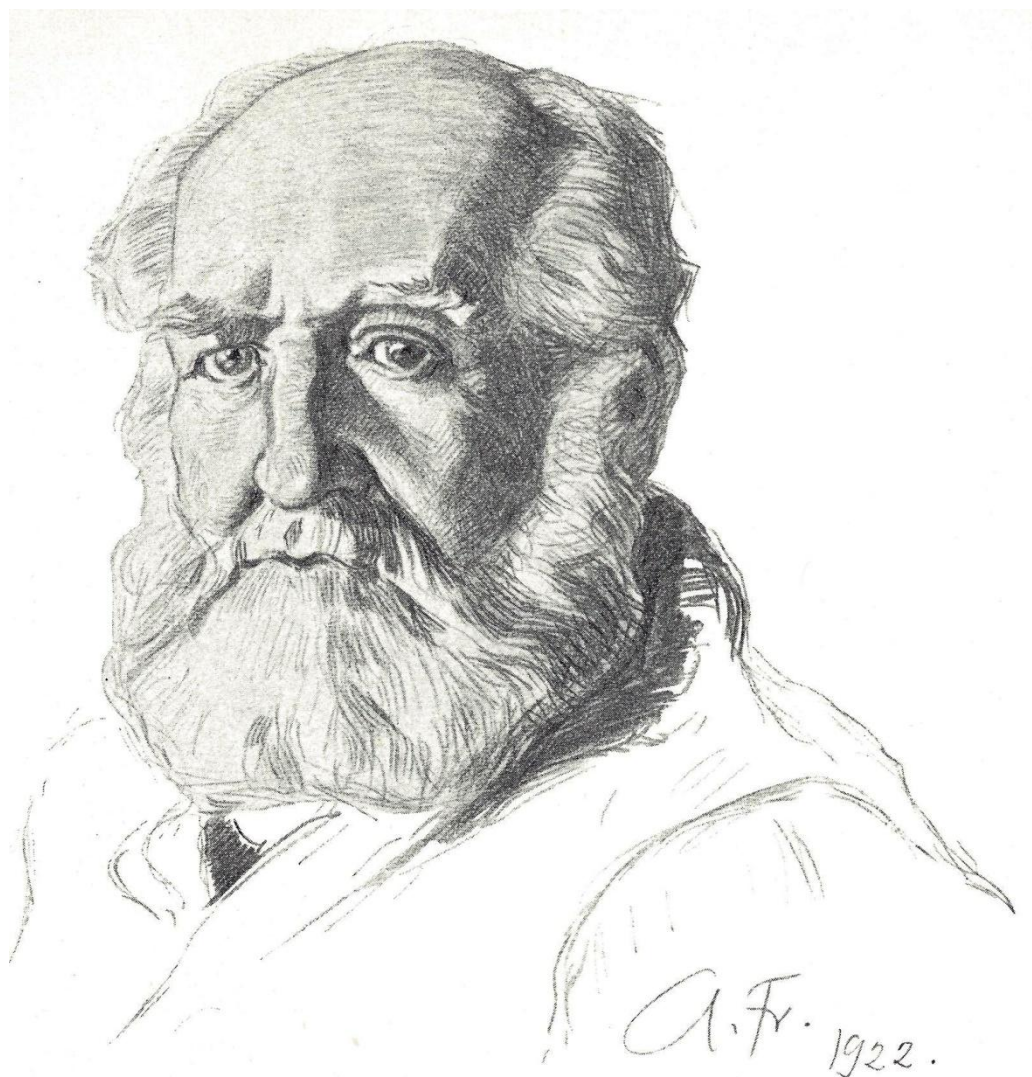
Og til trods for sådanne udsigter havde man taget vel imod mig og behandlet mig som en ven!

Det var meget vanskeligt at få den gamle til at modtage "modelpenge"; men det lykkedes endelig hans udmærkede kone at få ham overtalt. Heldigvis – for de havde brugt en lille formue til kaffe og blødbrod.

Den gamle ægtepar er barnløst og lever ganske ensomt. De er begge oppe omkring de firs, og hun, som har været en rask kone til for nogle år siden, er begyndt at blive starasset! Nu må han hver eneste morgen hjælpe hende ud af sengen, hvor hun ligger med stive lemmer, og så gnider han hende en hel time for at få hende i gang, fortæller han – men så skær' den som regel godt hele dagen. Bare hun ikke går og stomler og kæntrer, for så er det svært at få hende på ret køl igen.

Et pragtfuldt ungdomsbillede af ham, et fotografi, hang på væggen. Desværre turde de ikke låne mig det til reproduktion – de var da "så grusom bange for, at glasset skulle gå i stykker!"

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

GAMLE JAKOB HATting. TUNØ.

I byen ser man ingen af de karakteristiske, sorttjærede gavle af træ som på Samsø. Stilen er østjysk; muren fortsætter halvt op i gavlens trekant, og herfra skråner det stråtækte tag indefter. Dette er her den almindelig, gamle type; men naturligvis findes her nu adskillige nye, hæslige huse. I modsætning til Samsø er de gamle bygninger som regel forfaldne og slet vedligeholdte.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Øens kirke er en stor mærkværdighed, idet dens tårn gør tjeneste som fyr. I gamle dage var stedets sjælehyrde både præst og fyrmester, hvad der har givet anledning til den kendte vittighed, at ”påTunø sover præsten hos fyrmesterens kone.”

Kirken ligger i byens nordøstre del på en 17 m høj bakke; den er kun ganske lille, men overordentlig smuk i sin stil. Dens opførelse skriver sig fra begyndelsen af det fjortende århundrede; før den tid søgte tunøboerne til Nordby kirke på Samsø, hvor de havde deres eget våbenhus, som endnu findes der. Kirkens ældste del består hovedsagelig af rå og kløvet kamp. I den seneste middelalder fik den en udvidelse mod øst og blev forsynet med sit tårn, alt dette af munkesten.

Tårnet blev allerede i 1801 omdannet til fyr, og dette er således et af de ældste i landet. For ca. femten år siden blev det forhøjet fire alen. Denne besynderlige blanding af kirke- og fyrtårn er bygmesteren sluppet udmærket fra, og det har ikke været nogen let opgave. Han har forstået at give Gud og kejseren hver sit! Over de gamle, højtsiddende glamhuller er en romansk buefrise af stor skønhed, og lige over denne en

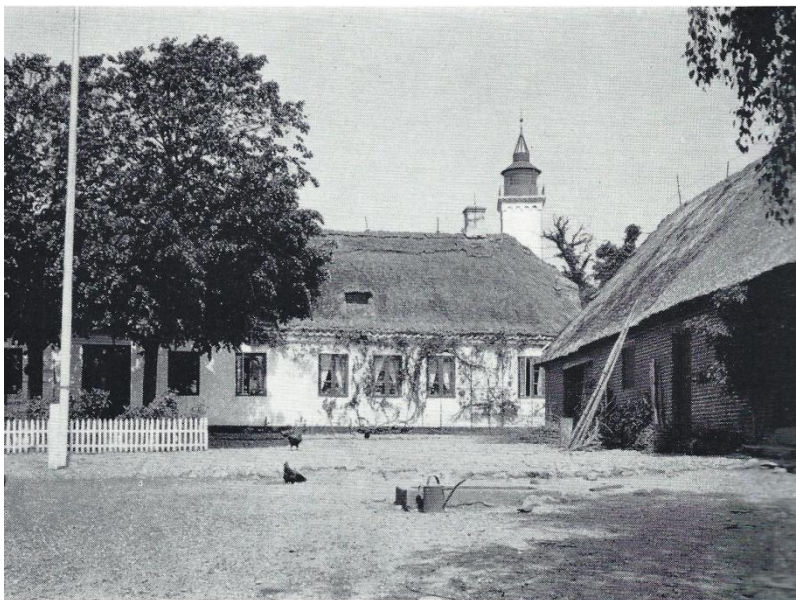
Achton Friis, Forårsrejsen 1922

stærkt fremspringende gesims med et tandsnit, som bærer det jerngelænder der omgiver fyrets lampehus, Der hersker fuldkommen harmoni i alt dette. Hvad enten man ser tårnet nærvæd i samhörighed med den gamle kirke, eller man på afstand hvor kirkens skib er skjult, kun ser det som fyr, er det lige seriøst og skønt.

TUNØ. Øens kirke med sit fyrtårn. (150)

Kirken har en lille, men fortrinlig altertavle fra sengotisk tid; dens midte viser i udskåret arbejde den kronede madonna, på hvis sider står St. Jacob og St. Clemens, den sidste i bispeornat. Sidefløjene, der bærer malede portrætter af de fire evangelister, er temmelig tarveligt arbejde.

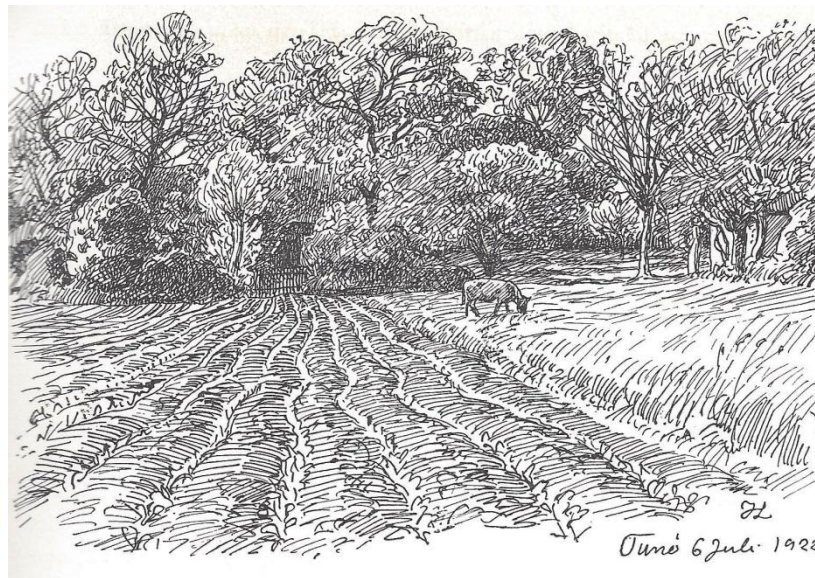
TUNØ. Kirketårnet, set fra gårdspladsen i præstegården. (150)

Om den berømte silkefane i kirken siger Thurah: På dens ene side er malet et skib, "hvoraf tages ved Hals og Haar et Fruentimmer, som slæbes i Land; dette betegner et Fartøi, der 1713 strandede, hvor iblant andre var en Capitains Frue fra Norge, som af Tuenboerne blev reddet, dog ei uden største Livs Fare,

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

hvorfore hun 21 Aar derefter nedsendte fra Norge dette Erindrings Tegn med Inscription: Til en erindring for Guds beviste Hielp i Nøden, gives dette til Thunøe Kirke af Dorothea Swarts Ao. 1734."

Billedet på fanen er naivt og langt fra smukt. Men det er kuriøst at se den norske malers forestilling om Tunø's strand: det afbildede skib strander på et mægtigt klippeskær! Kunstneren ville sikkert være blevet forundret over at se kysten, som den er – kan man overhovedet strande på dette flade land? Man mindes Bjørnsons svar, som han skal have givet, da han for mange år siden var hernede og talte på Himmelbjerget, hvor han hele dagen af forskellige lokalpatrioter var blevet belempret med spørgsmål om, hvorvidt Himmelbjerget dog ikke var ganske imponerende. Kogende af arrigskab udbrød han til sidst: "Nej – aldeles ikke! Men jeg har aldrig set så imponerende kokasser som i Danmark."

Lige uden for kirkens indgangsdør står rejst imod muren et par gamle ligsten, som oprindeligt havde deres plads inde i kirken, Senere i våbenhuset. Den ene er til minde om en præst, der levede på øen for et par hundrede år siden og efter sagnet blev stanget ihjel af en rasende tyr. Stenen bærer præstens og hans hustrus portrætter i basrelief, og den er af stor skønhed. Jeg har sjældent på nogen gravsten set ansigter med et så besynderligt liv i udtrykket. Det er en mesters arbejde. Det burde reddes af Nationalmuseet, inden vind og vejr får det ødelagt – eller det på sin vandring bort fra kirkens midte ender som skærver på landevejen

I byen findes et stort mejeri samt et pumpeværk, Hvis opgave er at fylde øens vandtårn. Dette, som ligger umiddelbart øst for kirken, er 1½ m højt (!) og omgivet af mægtige træer, der fuldstændig skjuler det. Man opdager det ikke, før man render næsen mod den pragtfulde vejrfloj, som er anbragt oven på det!

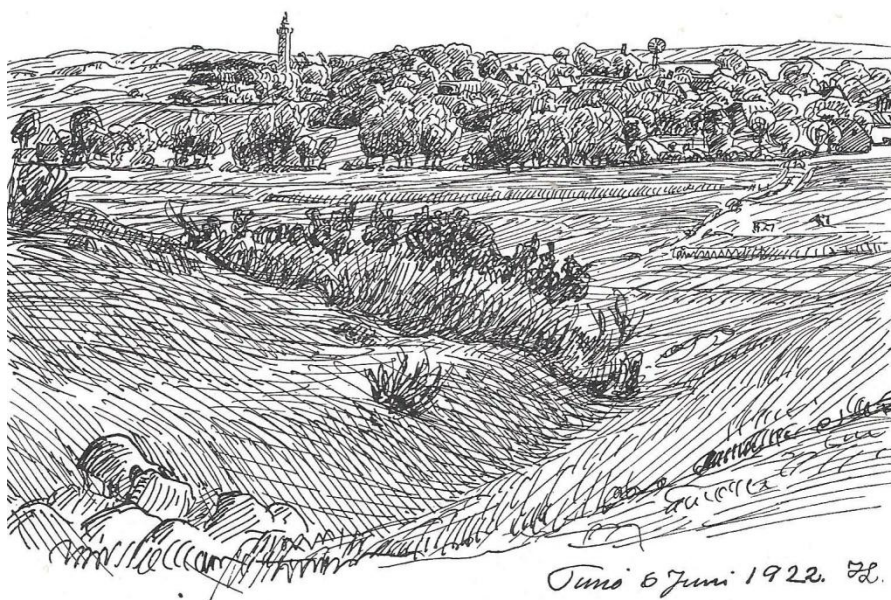
Går man vestpå ud fra byen, kommer man ad en jævnt og langsomt skrånende vej til hedebakkerne på øen midte. Landskabet, som hidtil har været ret kedsommeligt, bliver her ganske smukt, og når man op til det golde højdedrags øverste kupler, får man et herligt overblik over den lille ø. Men også her er krigen mellem beboerne og naturen i fuld gang. Thi her, hvor før gyvelens buske var det eneste, som ragede, som ragede op over de brune bakker, og hvor den just i dag står i sin fulde blomsterpragt, her har den nu til nabo fået beplantningsraseriets ledeste kernetropper, bjergfyren, klos op ad sig. Lyngen og udsigterne er lagt for had i dette land, og resultatet er på forhånd givet! Allerede nu ligner denne hede et koparret ansigt.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Sydkysten har ret høje klinger af ler og morænesand og –grus, der som oftest er græsklædte helt ned til stranden. Her ses ligesom på Samsø's nordland "skår", der strækker sig fra stranden ind i landet, men i langt mindre format end på den store nabø,

Også en stor del af øst- og nordkystens lave strækninger er tidligere lynghede, som nu næsten overalt beplantet med nåletræer og enkelte løvtræer, i alt vel godt 100 tdr. land. Her er dog nogen mening i galskaben, thi her kan væksterne gro; og hvem kan så fortænke tunøboen i, at også han vil ha' en skov med hvad dertil hører!

På vejen gennem denne plantage ud til nordkysten hører vi både drossel og solsort synge inde fra tykningen, løvsangere, irisker, bomlærker og gulspurve holder til derinde, og en mægtig forsamling af nyankomne sortmejsere holder et farligt leben og palaver mellem buskene. Om det så er fasaner, trives de vel her. Vi hører pludselig en kok skråle op inde i plantagen; det metalagtige skru – rutt står underligt til de hjemlige sangfugles stemmer, omtrent som en motorcykels blikhorn.

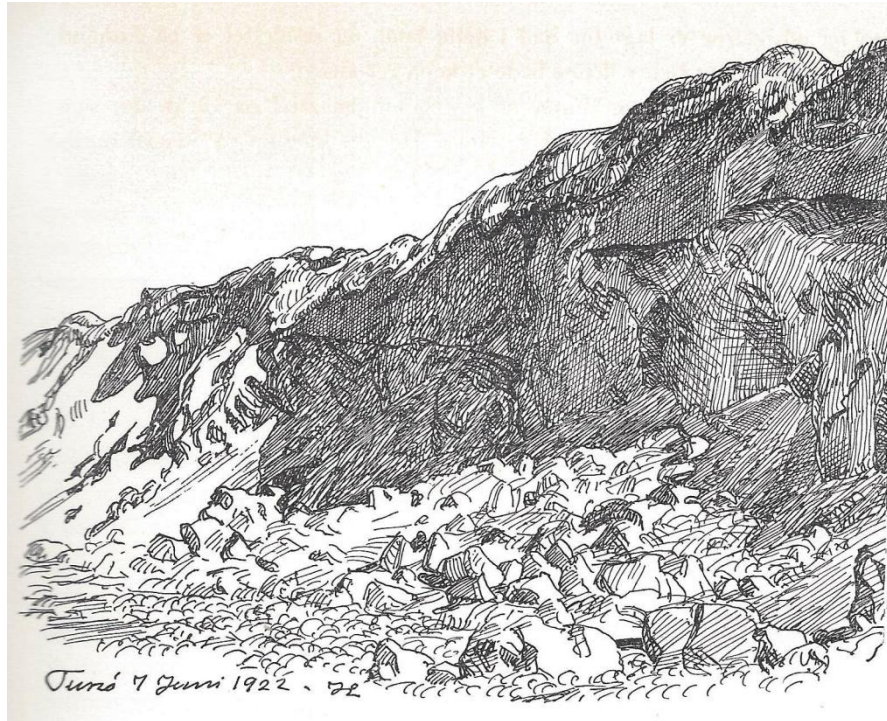

Ved mosens beplantning har først-uvæsnat i første omgang trukket det korteste strå, og naturen er gået over optugtelsen: gennem noget, der ligner en gammel "sørende", er havet i vinter under de stærke storme brudt lige igennem og har oversvømmet mosens yderste del, hvor lyng og bjergfyr i skøn forening har været overskyldet af bølgerne. Men se, hvor forskelligt de er sluppet fra det. Mens bjergfyrene overalt er gået i ders mor igen og står visne og rustrøde på de udgåede rødder, har lyngen klaret sig stolt og står med grønne friske skud. Der er dog altså også i naturen af og til noget, Som hedder lands lov og ret!

Nordkystens klinger er både landskabeligt og geologisk set øens interessanteste sted. Her findes meget tydelige afvekslende lag af ler og sand mellem hinanden, Ofte med pragtfulde farver. Hist og her bryder cirkelrunde pletter af rustrøde sandårer gennem det blå ler. Et enkelt sted er en 10 m lang og 4 m høj, lodret lervæg bristet i kvadrer på 10 – 15 cm i kvadratmål, der ligger vandret i et regelmæssigt mosaikmønster, rustfarvede og lyst jernfarvede rektangler mellem hinanden. Det ser ud ganske, som om skrænten på dette sted er bygget omhyggeligt op af små, tilhugne granitsten, iblandet med ubrændte mursten. Det hele er af en herlig farvevirkning.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Et par enkelte af "stenene" var faldet ned ved foden af rovset, og selv da vi samlede dem op og betragtede dem på nært hold, lignede de i den grad en almindelig brosten både i form, farve, stof og tyngde, at vi først ved at slå dem mod en kampesten på stranden, hvorved de brast, blev revet ud af illusionen.

Klinten har været stærkt udsat for de voldsomme efterårs- og vinterstorme i fjor. Vældige brokker er styrtet ned og ligger på strandens ral helt ud i havstokken. Hist og her er sandlagene af broddet vasket bort fra leret og rovset skråt ud fra klinten mod stranden, mens leret er blevet tilbage og hænger som vældige blå, oppustede buge ud over sandet. En lille granplantage på nordvestklinten har tabt fodfæstet og er styrtet med blokkene ned i dybet, hvor træerne ligger hulter til bulter som halvrådne knogler på en kirkegård.

Men på trods af menneskenes færden lever de gamle klinger livet på deres egen måde! Højt oppe i deres øverste kam har digesvalerne deres huller. Ofte er disse udboret så store, at man får mistanke om, at gravgåsen har været her og hjulpet til!! Et andet sted har en hel stærekoloni slået sig ned i andre huller, som digesvalerne af en eller anden grund har forladt. Af mindst et halvt hundrede åbninger for de travle stæremødre ud og ind og bragte ustandseligt orme til de skrigende unger. Hele klintekammen hvæsedes og peb, hvinede og peb, hvinede og skreg – der var en bestandig skræppen af de hæse, sultne unger – for mødrene den yndeligste livsens musik! Jeg tænker, at det klør godt og behageligt mellem sidebenene på den gamle klint, og at den slår revner af grin over, at den har fået rystet grantræerne af sig.

Vi går ud til den ensomt beliggende anløbsbro på "Stenkalven" ved øens vestlige ende. Markerne er her dyrkede helt ud til kysten, som er lav og flad. Det er et kedsommeligt og trist landskab - intet kan være så øde og så nedstemmende for sindet som sådanne magre, flade, dyrkede marker uden en pind, der rager op over jordsmonnet. Også vejret er trist, barskt og koldt.

Vi har i dette forår endnu ikke kunnet gå i vandet for vort daglige morgen - styrtebad på dækket.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Nogle få, spredtliggende gårde og ensomme huse er udflyttet hertil i de senere år. Deres nye længer gør ikke landskabet mere tiltrækkende.

Det er her til vestlandet, sagnet var knyttet til en nu forsvundet "kæmpeberavelse", omtalt hos Thurah: "En kiempe ved Navn Rhunes, som af en anden navnlig Balle blev ihjelslagen for et Fruentimmers Skyld, og ligger der begravet, deraf skal komme den Jule - Leg, som af Peder Syv anføres i hans Danske Ordsprog:

Balder Rhune og hans Vif
Ypped dem en Grote Kif,
Grote Kif i Thune,
Der slog Balder Rhunde etc."

Det er det samme sagn, som også Thurø gør krav på, men som vistnok rettelig hører hjemme her.

Den lille ø, som aldrig nåede at blive navnkundig i Danmarkshistorien og som næppe findes nævnt i denne, uden i de få allerede omtalte tilfælde, har ligesom Hjelm set en berømt jyde betræde sin strand. Det er ingen ringere end Steen Steensen Blicher, hvis ven Jens Lyngbye var præst på øen fra 1811 - 23, og hvem Blicher ofte besøgte for at gå på jagt. Det siges, at man endnu på øen opbevarer det berømte "kædebrev" fra Blicher, som blev afleveret til præsten i en konvolut med følgende udskrift:

Maa jeg Hr. Peder Jarl med dette Brev bebyrde,
Som er til Hr. Jens Lyngbye, Thunøes Faardehyrde.

Jeg har forgæves søgt efter brevet og manuskripter på øen, intet menneske ved den mindste besked derom. Men det er Blichers "Digt til en Thunbo", der er tale om, det findes trykt bl.a. i hans samlede digte og begynder således:

God Dag Hr. Jens! Velkommen hid til Thunø Land!
Velkommen Nabo, til den tangbeklædte Strand!
Jeg siger Nabo, thi naar Du mod Vesten stander,
Du ser den hytte, hvor Din gamle Ven nu lander.

Allerede så tidligt sin i 1804 havde Blicher første gang været i land på Tunø's Vesterrøn, hvortil han sammen med en skolekammerat var roet helt ovre fra Jyllandskysten for at skyde sælhunde. Det er en anelig rejse over åbent hav i en robåd, og den viser Blicher og hans ledsager som et par ganske forvovne fyre. De fik imidlertid ingenting på tasken denne gang, et optrækkende uvejr jog den hjem hurtigere end ventet.

Om et af sine senere besøg på øen fortæller Blicher selv i sine erindringer følgende:

"B. har engang været Medanfører i en Guerillakrig - et Tilbagetog, der rigtignok forholder sig til Xenophons og Moreraus som et Infusionsdyr til en Hvalfisk; men hvilket han dog ved Hjælp af et poetisk Hydro - Oxygen - Gas - Mikroskop vil fremstille for Læsernes Øjne.

B., hans Fader, som og har gjort af Jagten, den endnu levende Kæmner G.....g i R... og Herregaardsskytten paa Rodstenseje sejlede i Sommeren 1805 fra den førstnævnte Lillose til Thunø paa Jagtens Vegne. Jagttrettigheden tilhørte Amtmanden i Aarhus; men han havde overladt den til Øens Præst; - de daværende

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

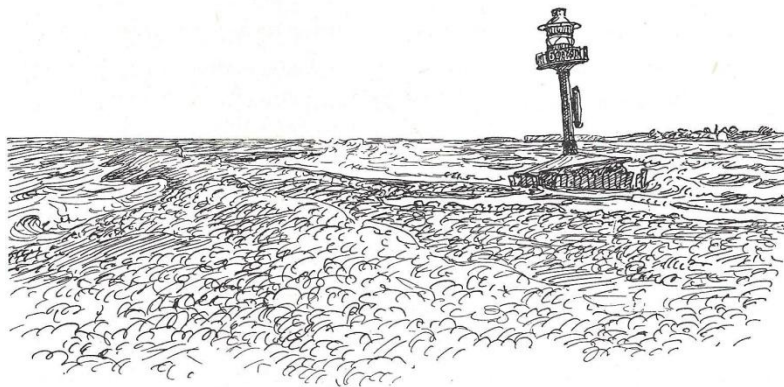
hed Skaarup. Ham besøgte man, bad om og fik Tilladelse til at skyde, hvad man kunde, paa Nedgangen til Baaden, der laa paa Vestenden af Øen. Midtvejs omtrent er et lille vandholdigt Kjær, hvor den medhavende Hønsehund udspejder et Kuld unde, flyvefærdige Vildænder. Her blev Noget at bestille, og det gik Skud paa Skud.

Nogle Heste, som vare tøjrede i Nærheden, bleve herover sky, rev sig løse og foer omkring til andre, hvem de tildels forledte til lignede Uorden. Da den gamle B. ser dette, siger han: "Det er fortrædeligt; nu gaar jeg, og seer til, at I Andre snart komme bagefter!" - Men der var endnu et Par Ællinger tilbage, som man umuligen kunde levne. Og da disse endelig vare komne i Jagttaskerne og de tre Jægere et lille Stykke bort fra Kjæret, saae de sig omringede af et Dousin eller flere Karle og større Knøse - Alle tilhest. - De skjældte og bandte - og det var da egentlig ikke uden Grund, da de løse Heste havde gjort Skade paa Kornet; men alligevel skulde maaske en høflig Undskyldning og Tilbud af nogle Drikkepenge standse Krigen i dens Udbrud. I det sted var B. ubesindig og - for at bruge det rette Ord - kaad nok til at give et grovt og opirrende Svar. Virkningen udeblev ikke; En raabte strax: Lad os tage Bøsserne fra dem, skyde deres Hund og gi'e dem selv, hvad de trænge til. Nu svingede alle deres Vaaben - Tøjrekøller - og lavede sig til at gøre en ret alvorlig Choc. Men G. og B. spændte Bøsserne, hævede dem halvt til Anlæg og truede med Døden enhver, der kom for nær. Det hjalp; men Skytten, hvis Hjerte sad i Buxerne, havde nær fordærvet Alt, idet han gav godt for og bad om Naade. De to andre Jægere havde en dobbelt Fjende at bekæmpe, da de fandt en Forræder i egen Hær - og denne var dog ikke større, end at den nok kunde behøve Enighed. Saa ofte Kujonen klynkede sit "Aah lille Folk! - Aah Herregud! hævedes Fjendens Køller og forstærkedes hans Artilleri af Eder og Trusler; og G. og B. nødtes til at dele Mundammunitonen: "Tag Jer iagt!" til Fjende og "Hold Kjæft!" til den upaalidelige Ven. Denne befalede man at føre Avantgarden, som vistnok var strategisk rigtigt. De to Konsuler dannede Arriergarden; - Centrum var ikke værdt at tale om. Saaledes blev nu Retiraden fortsat nogle hundrede Skridt uden Tab. Da raabte En: "Vi kan ogsaa skyde - Jens Peer, og Du og Du! rid op til Byen alt hvad trække kan, og hent os Geværer hos Den of Den!" De Detascherede fløj afsted. Og kort efter skreg en anden: "Lad os ned at faae fat i Baaden! saa skal vi vel fange dem!" Dermed foer de andre ned til Landingssteder. "Nu er vi ulykkelige." stammede Skytten. "Det kan gjerne være," Trøstede han de andre. "men Du behøver ikke at fortælle os det" Napoleon var virkelig ikke nogen desperatere Forfatning ved Marengo. Dog se! Baadføreren, den snilde Ras Munk, havde i tide lagt fra Land og taget den gamle B. ombord. De tre Allierede vadede da uden anden Hindring end Eder og Skjældsord ud til Fartøjet, der blev dem til en virkelig Redningsbaad; thi næppe var den under Sejl, før hint første Detaschment ankom med Bøsserne fra Byen. Nu først vaagnede Skyttens Mod; han skød Viktoria over Fjendens Hoveder. Thunøkrigen endtes da uden enten Blæk - eller Blodtab.

Saaledes sees her et mærkværdigt Exempel paa, hvorledes et godt anført Infanteri kan heldigen forsvare sig mod et langt talrigere Kavaleri.

Tre Aar efter var B. igjen paa Jagt paa Thunø; de ellers godmodige Øboere, af hvis Landværn fra Krigen 1805 den største Del vistnok endnu var ilive, syntes ganske at have glemt eller tilgivet."

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

*Turso's Peter Rønne
D.L. 6 Juni 1922*

Mangt og meget er forandret på øen siden Blichers dage, men vel nok mindst dens kyst. Endnu soler sælerne deres kroppe på røn'erne derude, endnu ville deres glinsende pelse friste hans kugle og få ham til at klemme fingeren om aftrækkeren oh han listede sig ind under sen stene kyst med sin båd. Men kom han i land på øen, da ville vel meget undre og forfærde ham: Bjergfyrplantningerne på hederne, de nye udflyttergårdes grimme længer - missionsfolkernes mørke skare! I stedet for de vilde andeflokke og bekkasinerne i kærerne på de udyrkede marker er kommet fasanerne i plantager og langs hegn. Han ville næppe føle nogen fryd vad at møde dette udenlandske fabeldyr i et dansk landskab, ikke den samme som ved mødet med "Konsistorialraad", hans hjemlands pragtfulde urkok!

Foruden øens kyst er vel i øvrigt dyrelivet det, som mindst har forandret sig, siden Blicher for hundrede år siden færdedes her. I den lille bys haver møder vi en mængde sangfugle: havesangeren fløjter i præstegårdshaven, gærdesmutten, bogfinken, gulbugen og solsorten møder vi overalt i haver og ved de beplantede byveje, og på kirkegården skovspurven og gærdesangeren. Agerhøns og harer ses endnu på de åbne marker, hvor lærkesangen lyder, nu som dengang! Og viberne ruger i enge og moser og tumler jamrende over deres kuld, når vi kommer for nær.

Vi fangede en dag i en roemark en vibeunge, den ene af to stykker, som skrækslagne rendte af sted mellem de tomme høje roeplanter, men øjeblikkelig trykkede sig, da vi løb efter dem. Ungen skreg gudsjammerligt, så længe vi havde den i hænderne; men næppe slap vi den løs på jorden, før den igen blev vigtig, nejede og kroede sig og til sidst igen stak af på sine langes stolper over stok og sten.

Omtrent sådan ville Blicher vel være flygtet for missionsfolkene, hvis de havde været opfundet på hans tid og han havde mødt dem på stedet. Han var rendt længere for dem end for bovne karle til hest med bøsse og tøjrekøller i hænderne.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Blicher på jagt maleri af Christen Dalsgaard

Tunø Hovedgade 32 o. 1925

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

Johannes Musak Johansen og Magdalene Hauch f. Jørgensen havde sammen kun drengen Peter, der her stolt viser sin udrustning frem for moderen, kaldet "Magga". Han dør som 12-årig og de adopterer nogle år efter en pige Annalise. Yderst til højre ses "Smed-Stines Hus", nu nedrevet.

Slejagergaard", Øvrevej 27, o. 1910

Fra venstre: Ingeborg Schmidt f. Sørensen, ejeren Niels Peter Sørensen, en dreng (måske Svend Olesen) og Jørgen Sørensen. I vinduerne forfra: Kirstine Olesen f. Sørensen, konen på gården Marie Kjeldine Oline Sørensen, f. Kjeldsen, og muligvis pigen Anna.

Tunø havn - o. 1925

Søndre mole med tipvognsspor ved Tunø havn. Gammelt postkort.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922

"Jens Mikkelsens Hus" - o. 1920

Til venstre ligger "Jens Mikkelsens Hus", Tunø Hovedgade 32. Dernæst "Smed-Stines Hus", der nu er nedrevet. Til højre ses "Kous-kæret", der blev fyldt op da Brugsen blev bygget, samt gavlen af nr. 29. Gammelt postkort.

Byen set fra øst - o. 1920

Grusvejen fører fra havnen op til byen. Bag træerne til højre anes "Det gamle enkesæde" (se Årsskrift 2006). Gammelt postkort.

Achton Friis, Forårsrejsen 1922